

Numarul 46. Oradea-mare 16/28 novembre 1897. Anul XXXIII.

Ese duminica. Abonament pe an 8 fl., pe 1/2 dean 4 fl., pe trei luni 2 fl. Pentru România pe an 20 lei.

G h i a u r a.

Dincolo de Dnistru, pe mal,
Vin repezi Cazacii ca vântul;
E galben de groază pământul
Și geme de zângăte-n zare,
De vuet de care,
De chiu și de tropot de cal.

Hatmanul în cortul rotund
Așteaptă pe-oștenii cu pradă.
Iar aurul curge grămadă,
Și galben și roșu ca luna,
Și cortul într'una
Se face mai strimt și mai scund.

Cu zimbet hatmanul voios
Pe umeri oștenii și-i bate
Când vin cu averi mai bogate.
El ese, și intră, și iară
Se uită pe-afară
Și-n sus pe câmpie și-n jos.

Sunt turme de-alungul pe șes,
Și dese, ca picurii ploii:
Dincoace sunt caii și boii,
Dincolo sunt oameni în funii,
Și-n țepă sunt unii —
Vin turme mai multe, mai des.

Dar totul ce vede-i nimic!
Tot robi și tot aur și vite.
Și-aruncă priviri intețite

Hatmanul pe șesuri, și n'are
Nici loc de-alinare,
N'ascultă Cazacii ce-i țic.

Dar iată-l! Fugarul buiac,
Părându-ți de praf și de spume
Că vine din margini de lume,
S'oprește d'odată cu sborul,
Și-și scoate piciorul
Din scară bărbosul Cazac.

»Priviți-o tovarăși, voi toți —
Frumoase sunt multe Bogdane,
Dar una ca asta, hatmane,
De-aduce vr'un altul ca mine,
Ascultă-me bine:
Am ochi și ții-i las să mi-i scoți».

Și roată Cazacii se string,
Și-n mijloc hatmanul, și-n roată
De marmură-i tabăra toată —
Cel mult de s'aude-n tăcere
Gemuta durere
Din ochii femeii, că-i plâng.

Dar ce-i e acestei femeii?
De-odată ca-n chip de poruncă
Ea brațele-n lături le-aruncă
Și capul pe spate, și iată
Dă hohot de-odată,
Și groaznic ce-i hohotul ei!

Cu sgomot Cazacii tresar,
Privind dintr'o parte femeea.
Ea ride, ea ride 'ntr'aceea,
Se'nvêrte sêlbatec ca dracii —
De-uimire Cazacii
Rêsuflă cu frică și rar.

»Hatmane ..« prin hohot a frânt
Cuvântul, sêlbateca fată
Din țara Moldovei furată;
Și, ȕis ca de-o gură nebună,
Cuvântu-i rêsună
Ca bulgări căduți în mormânt.

»Hatmane! priveșce-m'acum!
Priviți-me, cete cazace!
Un semn al peririi voi face
Cu mâna vrăjită spre-oștire,
Și praf și topire
Voi face din oaste, și fum!«

Cazacii s'asvêrl îndêrêl,
Ș'înghiață-n plinirea mișcării.
»Sêrman logodit a! pierdării,
Hatmane, haid' ține-te bine!
Ți-e frică de mine?
Dar iată, că vreau să-ți arăt.

»Nici glonțul isbit din pistol
Nu poate prin pieptu-mi pêtunde.
Loveșce... hai, vino... rêsponde«.
Și-n fața-i sêlbateca fată
Grăbit îi arată
Albimile pieptului gol.

Hatmanul își ese din minți:
Mânia-i sugrumă cuvântul.
Se'nvêrte sub dênsul pământul,
Și tremur cu spaimă-l rêsbate
De-alungul prin spate, —
Și-n urmă-ș ia inima-n dinți.

Și galben, cu pêrul sbîrlit,
El scoate pistolul și'otinde...
El trage, și flacăra prinde:
În sânge ce'mproașcă spre soare,
Ea cade și moare,
Gemându-i: »atât am voit!«

Hatmanul o clipă stă drept,
Nimic nu'nțelege din toate —
Un gemet de fiar' apoi scoate,
Și-i bălbăe vênêta gură
Cu spumeg: »Ghiaură!
Isbindu-i călcăiul în piept.

George Coșbuc.

Marioara.

Dramă în 2 acte de *Carmen Sylva.*

Tradusă în versuri albe de *H. G. Lecca.*

(Urmare.)

Scena IV.

MARIN, TUDOR, MARIOARA.
MARIOARA.

Unde-o fi el acú? ..

Dê i-ar fi dor dê mine, nu s'ar culcă-n pădure...
Ar fi venit să-mi ceară să stăm dê vorbă-n prag.

TUDOR (nevêđut și neauđit de Marioara.)

S'o fi gândind la cine?

MARIOARA.

Nu doar me nici un greer...

TUDOR (incet.)

Nici unul!

MARIOARA.

Cui să-i arđă dê somn? .. Pân' și pădurea
dê dragoste oltează... (Se 'ntristează din ce în ce.)

TUDOR (incet.)

De ce nu-i ȕici pē nume? ..

ȕi „Tudor“!

MARIOARA.

Da' la mine nu sê gândeșce nimeni! ..

TUDOR.

Ba nu! Nu, Marioaró! Cú doru' și cú gându'
mereu sânt lângă tine.

MARIOARA.

Da' cine să-mi fi pus
găleata plină d'apă? ..

TUDOR (incet.)

Eu! eu! ..

MARIOARA.

Și pentru mine
să fie?

TUDOR.

Pentru tine.

MARIOARA.

Șciu eu! .. Ađi dimineață,
când am eșit la apă, le-am dat la amêndoui
să bea, și d'o potrivă cu ochii me sorbiau.

TUDOR.

Da' cui i-erá mai sete?

MARIOARA.

Și inima sâraca,
mi se bătea! ..

TUDOR.

Da' mie! ..

MARIOARA (oftând.)

Ei! d'aș puté să-i spui
ce drag îmi e! .. (Plânge.)

TUDOR.

Pe care din noi l'o fi-'ndrăgit?

MARIOARA (după o pauză.)

Și di că-i spui! . . . Da' dacă 'mi-o ȳice : „ȳi mul-
ȳumesc
dă dragoste fetico! — nu mor eu dă rușine?
Mai bine rabd in mine, că nu mă bănușce
dă m'o vedé că-s mândră . . .

TUDOR.

Ci ȳin'-te cât vrei mândră
cu mine, că eu numa' atunci te-'oi sărutá.

MARIOARA.

Nu-șc' ce-are noaptea asta! că mai rēu mă-'nfierbântá!
ȳmi vine să-'ntind mána, in brațe să-l apuc,
Și când o fi la pieptu-mi, să-l string . . . să-l string
Intr'una . . .

O, Maică prea Curată! ia-mă d'aicea! du-mă! . . .
Să fug mai bine-n casă, că-n perini poate plánsu'
mi l'oi curmá mai lesne, ori poate-'oi adormi. (Ese.)

Scena V.

TUDOR, MARIN.

TUDOR (coborând repede scena.)

Să duce! . . . Fu alături . . . colea . . . și fără glas,
am înlemnit dă frică, — in loc să mă repeđ
la ea, s'o iau in brațe și gura să-mi lipese
dă gura ei . . . (Pauză.) Așá e! . . . Da' ce m'aș fi făcut
dă sé smuciá, strigându-mi : „Pă tine nu te cheamă
Marin! Pă el il caut! ? N'aș fi căđut jos, mort?
(Pauză.)

MARIN (deșteptându-se.)

Ce-mă, nu dormi? . . . Se vede că stai dă dragu' lunii!

TUDOR.

Ba a privlghietoare m'a deșteptat, și stam
d'o ascultam.

MARIN.

Di munca nu te-a rēșbit.

TUDOR.

Dă unde! . . .

Da' nu mai pot dă sete.

MARIN.

Ci vin'o dă bé apă.

(se duc amândouă la fântână.)

TUDOR (in vreme ce Marin scoate apă.)

Mă, neică, doar fântána e rece și-ȳi aliná
văpaia, când simȳi noaptea cum dogoreșce-n giuru-ȳi . . .

MARIN.

Veđi că nu-i e aminte dă dragoste.

TUDOR.

Ia lasa!

Cui spui că nu-i e-aminte? Când vede că sé uitá
o fatá-n ea, ce face? . . . gândeșci că nu-i e dragá?

MARIN (dând lui Tudor să bea.)

I-o fi, — da' mult nu ține. Dăstul să cađ'-o frunđá
dă lag pē fața apei, ori rotogolul lunii
in ea să se rēșfrângá, ori sus să vađá cerul
albastru, — și fântána nici nu mai ține minte
ce-a fost.

TUDOR.

Așá-i! da' barim nu-i vede nimeni fundul! . . .

MARIN (după o pauză.)

Acasă-i Marioara? ori n'a venit din deal?

TUDOR.

Ba a venit.

MARIN.

Șcii bine?

TUDOR.

Dac' a vorbit colea! . . .

MARIN.

Și ce spunea?

TUDOR.

Dă toate! Șcii fetele cum sânt.
Vorbesc tot pe șoptite, ca apa din isvoare,
ori ca frunđișu-n codru, — și-'ndú ugá-'ndrugá-'ntr'una,
și dac'o iei d'aproape, nici ea nu șcie ce.

MARIN (după o tăcere.)

Mă, Tudore! Șcii una? . . . Mi-e dragá Mărioara.

TUDOR (tresăvind.)

Cui? ȳie? Marioara?

MARIN (cu semn afirmativ, din cap.)

Ih!

TUDOR (nedomirít.)

ȳici că ȳi-e dragá?

MARIN.

Mai dragá cum 'mi-e viața.

TUDOR (turburat.)

Da' ea!

MARIN.

De! . . . Șciu și eu!

Ađi dimineață . . . ȳicea . . . tot la fântána . . . ochii
așá de-i pironise la mine . . .

TUDOR (intrerupēnd)

Și ȳi-a spus

că tu ești? . . .

MARIN.

Nu din gurá; da' doar dintr'o ochire
am priceput ce tainá păstrá.

TUDOR (a parte.)

Dintr'o ochire! . . .

MARIN.

N'ai ce să-i faci! Să vede că după cum am fost
ursit să tai copacii, așá 'mi-e scris să-mi fie
și Marioara dragá.

TUDOR.

Ce să mai ȳic eu! Dacă
ȳici că ȳi-a fost ursita ca s'o-'ndrăgeșci pē ea,
mai șcii? . . . dă! . . . sé prea poate să-i fi și tu ei drag.

MARIN.

Dea Dumnezeu! c'almintreli, đeu, mă, dă n'aș muri! . . .

TUDOR (a parte.)

Șcieam eu c'o să fie tot unul din noi două.

MARIN (urmând.)

Și apa sé-'ncrețise . . . și mána-i tremurá . . .

TUDOR (uitându-se in fântână.)

Da' luna? . . . Ia te uitá cum tremurá-n fântána.

MARIN (uitându-se și el.)

Tot ca ați dimineață când s'a uitat ea-n apă.

TUDOR (după o pauză.)

Și Țici tu c'ai vădut-o când mâna-i tremurá?

MARIN.

Dă dragoste-amețită, îi dogoriau obrajii...

TUDOR.

Să poate Marioara să-și dea pe față gândul?

MARIN.

O fată, când își vede ibovnicu-n fântână,
Mărturisșce-'ndată ce taină 'i-ascundea.

TUDOR (pe gânduri.)

Dă dragoste-amețită!..

MARIN.

La fel c'o căprioară,
când printre crângi dă paltin să uită-n lături blând.

TUDOR (a parte.)

Dă dragoste-amețită!..

MARIN.

'Nainte să se crape
dă Țiuă, la fereastră am să mă furizez;
i-'oi Țice-afar' să vie, 'oi sta cu ea pe prispă,
și stând încet dă vorbă 'i-'oi spune că 'mi-e dragă,

TUDOR (a parte.)

Mai bine iea-mă, Doamne! nu mă mai chinui!

MARIN.

S'o strîng eu foc în brațe, și eu, dă ce-'oi vedé
că-mi stă-n potrivă, d'aia am s'o sărut mai tare.

TUDOR (a parte.)

Mă iau flori dă moarte! Sînt ca un trunchi dă pom,
când i-ai atins mēduva. (Urcă.)

MARIN.

Tu, nu stai să te bucuri?

TUDOR (stăpânindu-se.)

Aș sta, da' după muncă e vremea de odihnă.

MARIN.

Ce somn o fi și ăsta?.. Stai barim dă mă veți
bătēnd în geam.

TUDOR.

Las', neică. Eu nici n'am pus jos
capul.

Mai bine dorm o țiră, să-ți vēd în vis norocul.

(Marin se apropie iar de căsuța Marioarei.)

TUDOR (a parte.)

Pē el pusese ochii!.. Pē el!.. Și când mă uit
că d'astăȚi innainte, în fite-ce Ți, noaptea,
ori-unde, la tot pasu', o să trāesc s'o vēd.
Și-o s'o auȚ Țicēndu-i: „Mārine, a ta sînt!“, --
îmi vine să-mi iau cāmpii!.. Da' vreau să mă țiu
tare!

Când o veni să-mi spue că frate-meu 'i-e drag,
nici să clipeșc în față-i... (Marin bate.) AuȚi-l! Bate-n
geam!..

Și par' că vēd că ese din casă Marioara,
chemāndu-l... Doamne!.. Doamne!.. Cē rēu 'Ți-'oi fi
facut!..

(la securea. Întră în căsuța din fund, jelindu-se încet.)

(Va urmá.)

Iubire.

*Sub teiul mândru înflorit,
Sub bolțile cereșei serine,
Ca prin minune a venit
Frumoasa fată lângă mine.*

*Și dulce tainic, mi-a suris
La arătare draga fată:
Părea-mi că cerul s'a deschis
Și peptul a 'nceput să-mi bată.*

*Căci foc erá 'n surisul ei
Și foc în vorbele ei lîne:
„Te-ai spērial de pașii mei,
„Ori nu te simți iubite, lîne?*

*„Fu n'am venit în calea ta
„Ca să-Ți aduc vre o povoară,
„Că am venit ca de-Ți e grea,
„S'o fac să-Ți fie mai ușoară!*

*„Zimbeșce-mi drag, așa ușor.
„Cum îți zimbesc eu dragă ție;
„Iubeșce-me, cu-al meu amor
„Legând în veci o pretinie!“*

*Așá-mi vorbiá cu dulce graiu
Și îmi părea nespūs de bine;
Un ānger îmi părea din raiu,
Cea mai frumoasă dintre ține.*

*Streină, cum mi s'a părut,
Prin farmec foc l'a-a ei ivire
M'a subjugat... și 'ntr'un minut
Juratu-i-am pe veci iubire*

*Și ne iubiam sub ceia tei
Cu farmecul iubirei sante...
Deasupra-ne doi porumbei
Cu drag au început să cante.*

*Ei sus pe ramuri ne simțiau
Iubirea noastră înfocată
Și Doamne cât se mai iubiau
Și ei cu dragoste curatú!*

IOSIF STANCA.

Sînt momente în cari inimele femeilor sînt de
ceară, dar sînt și momente când această ceară se
transformă în piatră.

Omul e făcut ca să dorească în totdeauna ceea-ce
n'are și vede în mîna aproapelui.

Lacrămile cari curg sînt dureroase, dar și mai
dureroase sînt acelea cari nu pot curge.

Gāndeșce-te la ceea ce spui, căci ușor poți de-
veni robul cuvēntului scāpat.

Femeia veselă din fire, infrumșețeară viața bār-
batului seu.

G L O R I A.

Jules Verne: »Castelul din Carpați«.

Traducere de Victor Onișor. Cu o prefață de dr. E. Daian. Sibiu, 1897.

— Recenziune. —

Gin literatura fiecărui popor traduceri alcătuiesc o parte însemnată. Dintre toate literaturile, mai bogată în traduceri este cea germană, care posedă în sine produsele spirituale aproape ale tuturor popoarelor din univers, începând de la genii de frunte ai omeniei, Homer și Shakespeare, până la cele din urmă romane de colportaj. Literatura engleză și cea franceză sunt numai cu puțin mai sărace în traduceri ca cea germană.

Doce pot fi motivele mai principale, cari au îndemnat și îndeamnă aceste popoare, a-și îmbogăți în felul acesta literatura lor.

Înainte de toate se ține astfel cont de mișcarea spirituală la alte popoare, se înlesnește însaș cunoașterea popoarelor, cunoașterea firei, a moravurilor, limbii și a istoriei lor, se aprofundează chiar și modul de gândire al lor.

Al doilea motiv este de natură practică: A trage folos, înțeleg folos spiritual prin acceptarea și validarea ideilor și a tendințelor cuprinse în opurile traduse.

Foloasele aceste, influințele binefăcătoare ale acestor fel de raporturi dintre popoare sunt de netăgăduit. Sunt casuri că o singură traducere a produs curente în literatură și viața intelectuală a unui popor; astfel traduceri din Osian și Shakespeare la Germani. Dintre singuraticii literari clasici au făcut epoe Horatiu și Homer, — cari până acum au avut mii de traducători.

Astfel deci traduceri au ajuns a fi un factor indispensabil la înaintarea popoarelor și nu greșesc cei ce și din numărul și calitatea traducerilor trag concluzii asupra gradului de cultură a singuraticilor popoare și a limbilor.

Partea „traduceri“ din literatura noastră este relativ foarte mică. Procesul de dezvoltare al limbii literare până la cristalizarea ei în forma de astăzi, a preocupat astfel cercurile noastre literare, încât timp n'au mai avut să ieie act și de literatura popoarelor streine. În era strălucită Alexandri-Eminescu toată lumea românească se ocupă numai de literatura proprie, găsind destulă hrană într'însa. E firesc acest curent, pentru că ori ce popor se inspiră mai bucuros de produsele proprii, ori ce mamă își iubește mai mult copiii sei, decât pe cei mașteri, și fiind că limba în care scriau acești literari era limba dulce a poporului, idiomul care asigură trăinicia oricărei literaturi. Singur Negruzzi, care ocupându-se mult de ideea teatrului român și vedând lipsa unei literaturi dramatice române, și-a adus aminte de mijlocul potrivit pentru delăturarea provizorie a acestei lipse — prin traduceri. Cât de puțin accesibil a fost publicul român pentru traduceri în genere, se vede din împregiurarea, că ce s'a tradus prin el și la inițiativa lui, nu s'a răspândit.

Astfel se introdusese la noi un fel de egoism față de-ale noastre, un egoism care în definitiv era în potriva noastră, căci întârziă apropierea noastră de alte literaturi mai înaintate. Un astfel de egoism național în literatură era condamnabil. Cădute odată pedecile, având noi deja o limbă literară, prin care se puteau face cu-

noscute poporului chiar și cele mai geniale produse literare streine, nu esistau resoane de a întârziă cu acest lucru.

Vorbind de traduceri, am avut în vedere numai de-acele produse, cari se datoresc bărbaților frunțași ai literaturilor streine. Alte produse s'au tradus și în limba noastră cu nemiluita. În *marfă de piață* n'am fost săraci nici înainte nici după Alexandri. Diarele din România au furnizat întotdeauna cu predilecție traduceri din literatura franceză, — înse ce „literatură!“ S'a tradus mult și în fericita eră cipariană, până și pe la noi s'au strecurat cărțile lui Riureanu: *Quelle* doue surori; *Quei* doi frații etc. În anii din urmă au monopolizat otreii din România această muncă „literară“ și au inundat România cu romane franceze, spaniole și germane, făcând un târg destul de „bun și ieftin“ cu broșurile lor ilustrate și cu mislicuri la Boccaccio.

Dacă faptul, că nu se pune preț de-ajuns pe literaturile streine și nu se dau poporului nostru destule traduceri, — este de condamnat, cu atât mai mult se poate reprobă acest geșeft literar ce s'a incubat mai cu seamă în centrul României.

Și într'adevăr în anii din urmă s'au ivit unele indicii, cari vor să pună sfârșit acestor anomalii. Resar amicii traducerilor în toate părțile românismului și individualitatea acestor amici pare a garanta și prețice un bun viitor. Coșbuc a secerat lauri și un premiu considerabil pentru o traducere. Ollănescu ne-a dat geniale traduceri din clasicii latini. „Convorbirile literare“ publică traduceri foarte bune din dramele lui Ibsen și Sudermann (până și dl. Maioreșcu ș-a pus peana în serviciul traducerii lui Ibsen!) singuraticile Biblioteci imitează pe Reclam din Lipsca și ~~imprumut~~ câte ceva de pe la alte popoare. La noi în Transilvania se creiează „biblioteca teatrală“ cu speciala menire de-a publică drame traduse... (? Red.) Se pare deci că suntem pe cale de-a abdice de nefavorabilul egoism. Începuturile aceste o să-și găsească aderenți.

Înse e bine, ca de timpuriu să ne marcăm anumite puncte de mănecare, dacă e ca să dezvoltăm o mai întinsă și mai rodnică activitate pe acest tărîm.

Vom căută în primul rând ca să traducem după o anumită ordine și cu sistem. Voind a face cunoscută literatura altul popor, nu vom traduce lucruri de-a doua sau de-a treia mână, nici nu vom începe — cum se face astăzi — de-a dreptul cu produsele cele mai moderne, fără a luă în considerare fazele, prin cari a trecut literatura ce o exploatăm. Astfel so-cot, că e greșită procedură, de a da publicului nostru cetitor traduceri din Sudermann și Gerhardt Hauptmann (fiind că astăzi dramele lor sunt mai mult apreciate în lumea germană,) înainte de a traduce pe reprezentanții literaturii clasice germane. Nu este corect a tăbări asupra publicului cu „minciunile convenționale“ și cu alte produse ale filosofilor populari moderni, fără a fi făcut cunoscuți pe reprezentanții filosofiei elementare.

Cei ce au inițiat la noi „biblioteca teatrală“ ar face bine să aibă în vedere această împregiurare și să porceadă în mod sistematic, ca nu cumva biblioteca aceasta să devină un magazin de „piese teatrale“ moderne, eventual fără valoare literară și fără ca traducerile să corespundă scopurilor mai înalte, de a servi drept orientare în literatura universală, în cazul acesta în cea dramatică.

Pentru a corespunde acestor scopuri, traducătorii trebuie să intrunescă mai multe condițiuni. Să cunoască perfect limba din care traduc, să înțeleagă cu desăvârșire atât din punct de vedere estetic, cât și al tendinței *ceace traduc* și, ce e mai esențial, să-și cunoască cu temei limba proprie. Lessing, marele cugețator german, a stabilit o teorie, care înse nu se poate aplica întocmai: *el pretinde de la traducător și congenialitate*. Teoria aceasta s'a dovedit de riscată chiar și la Germani. Se știe că Voss a scris geniale traduceri (Homér, Horatiu etc.) fără a fi tocmai congenial. Dacă traduce bunăoară Coșbuc pe Vergil, . . . da, atunci are Lessing dreptate foarte mare.

Înse fără a întruni celelalte cerințe — de la congenialitate abstragem deocamdată — nu putem fi fideli interpreți ai originalului. Traducătorii noștri mai mare pedecă întimpină în greutatea cu care manuează limba proprie (esempii clasice: Dr. P. T. „Preotul din Wackefeld“), dovadă multele germanisme, frauțuzisme și ungurisme, ce în stil și topică se observă aproape în toate traducerile. A fi bun traducător și în deosebi bun traducător român, nu este lucru ușor.

Noi, Românii de dincoaci, încă traducem mult și în cele originale ne restringem la un minim. Foiletoanele noastre sînt aproape tot traduceri și nu sînt de cele mai bune, nici ca limbă, nici ca material. Pe alegerea materialului nu se pune preț, asemenea se comite mult abus cu indicarea originalului. Se indică adeseori de autori: Mantegaza, Guy de Maupassant, Camille Flammarion, Zola ș. a., pe când de fapt traducerea se copleșește după o altă traducere, bunăoară germană sau maghiară. E aceasta o chestie de conștiință, care la noi se desconsideră de-a bineie. Prin traducerea pe cale mijlocită originalul suferă schimbări esențiale, încât cetitorilor nu li se dă decât o copie *palidă* de pe original.

Romanul „Castelul din Carpați“ de Jules Verne, a cărui traducere recentă în limba română mi-a dat ansă la reflecțiunile digresive de mai sus, — a fost tradus după original, publicat în foisoara unui țiar de ia noi și pe urmă retipărit în broșură. Traducătorul ănsuș, dl Victor Onișor, ne spune că e „o traducere autorisată“.

Lasând observările la ănsaș traducerea dlui Onișor pe mai la vale, voi privi mai deaproape romanul.

Jules Verne, bărbatul științelor empirice, romanșierul cu vioiciunea parisiană, resfoind prin filele celebrului geo- și etnograf Elisée Reclus, dă cu ochii de niște pagini, pe cari citeșce despre un popor de rassa latină, care locueșce în Carpații cei romantici, trăind o viață primitivă, dar idilică, tulburată numai de dușmanii cari vor să-l repună, luându-le drepturile . . . Fantasia romanșierului *productiv* se aprinde, iute își găseșce un sat (fi botează Micești), îndată îl colonizează cu popor de-acesta, așează satul la picioarele Carpaților, inventează în apropiere și un castel faimos, spaîma satului și — iată e gata romanul, *roman din viața poporului român!* Iar pentru ca să fie scris în *milieu*-ul original, asemenea celorlalte romane ale sale, îi mai dă coloritul științific, arătând ce minuni pot produce invențiile lui Edison . . .

Putem deci deosebi două părți în romanul lui Verne; una conținând puțina acțiune din îngustele cadre ale Miceștilor, iar a doua cea cu minunile „științifice“, cari n'au absolut nimic de-a face cu viața „poporului român“.

În partea primă autorul voieșce să zugrăvească un sat românesc, să deie un tablou fidel geografic și cultural al poporului român, să-i presinte modul lui de viață, moravurile și credințele lui. (După o excursie istorico-orografică, autorul ne presintă pe un cioban român, „urmaș degenerat al vechilor Daci“, — (traduce dl Onișor.) Acesta e păstorul primarului Colțu din Micești. Păstorul acesta are meritul de a nutri întreg satul cu — superștițiuni, el duce în sat toate poveștile și faimele despre strigoi, bălauri și duhuri necurate.

Satul, sau opinia publică a locuitorilor este vecinic preocupată de „Castelul din Carpați“, un castel părăsit de pe platoul Orgalului de la stînga pasului Vulcan. În acest castel picior de miceștean n'a pătruns și nici un semn de viață nu s'a mai dat acolo, de vre-o câțiva ani. Castelul, — crede păstorul Bucur și cu el satul întreg de la alfa până la omega — este vizuina smeilor și a strigoilor, loc necurat și afurisit de Dđeu. Atât e de mare superștițiunea lor și groaza, ce rezultă din această morbidă închipuire, atât de puternică, încât seara pe uliță nu mai vedeai pe nime, *ba o parte a locuitorilor voia de frică chiar să emigreze din Micești* . . . „Cine s'ar fi apropiat și numai ca un pătrar de milă (de acest Castel) ș-ar fi primejduit sufletul atât pentru lumea aceasta, cât și pentru cealaltă“, — dice Verne, că eră *credința* poporului. „De altmintrelea — continuă Verne — cum se și putea, ca în satul Mitești să nu existe astfel de credințe în lucruri supranaturale? Popa, care are să se îngrijească de starea sufletească a credincioșilor sei și dascălul, care e primul factor în creșterea copiilor, *propagă cu atât mai vîrtos aceste povești, cu cât și ei le cred*“. Și mai la vale: „*Lucruri de aceste se învățau și în școala dascălului Petrică*“.

Astfel scrie Jules Verne despre un sat românesc în anul Domnului 1893, iar casuri de aceste în romane și alte scrieri streine se iau întotdeauna ca *pars pro toto*. Dl Dăian (scriitorul prelațelor) dă lui Verne atributul de „filo-român“ . . . Să vedem mai departe cum se manifestă acest filo-românism.

„Civilizația e tocmai ea și aerul și apa. Peste tot locul, unde numai își află cale sau măcar o mică deschidătură, străbate și schimbă moravurile existente. Înse trebuie să recunoașcem, că în această parte de miadăci a Carpaților *nu s-a găsit nici o deschidătură, pe unde să poată pătrunde. Cum se și poate altfel în acele locuri, unde oamenii se nasc, creșce și mor, fără a fi eșit de pe hotarul satului*“. (pag. 38.) ăsta e sat românesc în anul 1893, desenat de un — „filoromân“. Seamenă mai mult a sat de Botocuzi!

Trecînd peste contradicerea, că acest sat uitat de Dđeu totuș avea o casă „parterre“, cu ușa de *sticlă* către stradă (birtul), ne oprim la o altă minune. Mai eră în Micești și un doctor. Iată-l: „N'avea nici un fel de cunoșcință nici în medicină, nici în nimic . . . dar, se pare că și *atîta eră de-ajans poporației nepretențioase* . . . această poporație fără cultură.“ (Pag. 46 și 48).

Aceste citate ajung pentru a ne face ideile despre viața românească și stările româneșci cum zugrăveșce Verne în fondul romanului seu. Ele nu sînt de felul acela, încât să ne arate pe autor de filoromân. Abstragînd de la însemnătatea politică a acestui cuvînt, Jules Verne ar fi fost filo-roman în cazul când ar fi pătruns mai adănc viața poporului nostru, când ar fi fost capabil a o aprecia cu temeinicie, când —

cunoscând prin autopsie sau prin studiu profund — adevăratele noastre datini și credințe, s'ar fi inspirat de ele; când de poveștile noastre nu s'ar fi bătut joc, prezentându-le ca rezultante din o bolnavă fantasmă, cu un cuvânt, când romanul seu, voind să fie roman din din viața poporului românesc, ar fi fost mai aproape de realitate. Putea fi bunăoară un roman cultural-istoric; putea să-și ieie de obiect legendele și basmele noastre, inuse nu o singură însușire, superstiția, care de și există în poporul nostru, nu este atât de monstruoasă, cum o arată Jules Verne și care nu e ceva propriu românesc, ci e inherentă tuturor ginților și mai ales claselor de jos ale popoarelor din toată lumea.

O astfel de caricaturizare a vieții și moravurilor noastre sântem obișnuiți a ceti numai la nuvelistii patrioți Mikszáth Kálmán și Jókay Mór, cari n'au pretenția de-a fi „filo-români“.

(Va urmă.)

ILARIE CHENDI.

Henrik Ibsen.

— Studiu critic. —

(Urmare.)

„Când monologul devine nenatural, am recurs la pantomimă și astfel am lăsat actorului și mai multă ocaziune să creeze și să-și câștige merite“.

Avem pilde unde monologuri, precum le cere Strindberg, au fost întrebuintate cu succes, așa în „Sfârșitul Sodomei“ de Sudermann, unde dascălul își recitează vorbirea, în vreme ce în odaia alăturată se întâmplă nelegiuirea; cu o scenă înainte, unde pictorul vorbește în beție. Mai puțin ne place în „Lupta fluturilor“ de acelaș autor, scena în care Rosa se des-tăinușește în somn și admirăm în „Clopotul cufundat“ (Hauptmann) scena în care visurile lui Heinrich le cunoașcem din cuvintele lui Nickelmann.

Dacă am sta să căutăm la Ibsen pilde, nu aflăm nici una. Ibsen e cu mult mai strict în raportul dintre autor și actor. El nu se încrede în acestia și e convins că nimeni nu poate să se transpună atât de bine în caracterele eroilor decât chiar autorul. Și eu drept, căci nu cred că un actor să fi putut crea din singurețata lui Borkman un astfel de tezaur de pătrundere psihologică.

În cursul citațiunilor din acest studiu s'a vădut cum aproape înaintea fiecărei replici stă câte o paranteză. Le-am tradus anume și pe acestea, căci a-

deseori ele esplică mai bine decât ori și ce. Nu numai mișcările sânt date, ci și modulațiunea vocii, până chiar și masca persoanelor.

Îmi aduc aminte că discutând odată cu un prieten despre Hedda Gabler, am ajuns la ceartă aproape. El susținea că Hedda trebuie să aibă păr și ochi negri, pasionați, iar eu țiceam că are ochi verzi și păr roșu. Fiecare eră convins că are dreptate. Când în sfârșit cetirăm explicația lui Ibsen: „Oejene er staalgraa og udtrykker en kold, klar ro. Haaret er smukt mellebrunt, men ikke synderlig fyldt gt“ (Ochii sânt ca cenușul stalului și esprimă o liniște rece și limpede. Părul e de un frumos castaniu mijlociu și nu

prea plin) amândoi am ris, mirându-ne cum de puteam să ne explicăm esteriorul ei altfel, de cum l-a închipuit Ibsen.

Aș pute cită sute de pilde, din cari să reasă importanța parantezelor în dramele lui Ibsen, dar spațiul nu-mi permite.

Despre dialog scrie Strindberg următoarele:

„În privința dialogului am rupt-o cu tradiția, intru cât n'am făcut din persoanele mele niște caticeți, cari șed și pun întrebări proaste pentru ca să atorcă niște replici prompte. Am ocolit simetricul și matematicul în dialogul construit de Francezi și am lăsat creerii să lucreze neconturbați așa cum o fac în realitate, unde într'o conversație tema nu e dusă la sfârșit, ci unde un creer o prinde cum se prind dinții a două roate. Dialogul pluteșce încoace și în colo, se a-provisionează în scenele prime cu un material, care mai târziu iarăș e reluat, repetat, prelucrat, desvoltat și desbătut, ca și tema într'o compozi-

Orfanele.

țiune musicală“.

Strindberg e dușman al tehnicii franceze, atât de perhorescată în Germania (Theatermache.) Radical ca pretutindenii, el cere ca totul să fie natural în dramă, mai incolo nimic. De aceea și sânt piesele sale mai mult naturale, decât dramatice. Esagerarea strică și aici. Nu e iertat să ridici naturalul pe contul frumosului. Dacă am aplică regula lui Strindberg asupra unei poezii lirice, atunci nu ar fi iertat ca ea să conțină decât numai espresiunea sentimentelor, direct, fără tropi și metafore. Poezia lirică ar fi răpită de haina ei pompoasă, ar fi transformată într'un schelet.

Ceea-ce acolo sânt figurile de stil, în dramă sânt frumșele tehnice în situațiune și în dialog.

Despre asta ne convingem mai bine cetind piesele lui Ibsen, a celui mai mare măiestru al dialogului, care a existat vre-odată. Cetim „Nora“, sau „Rața sălbatică“ și vedem că fie-care replică servește pentru a ne desluși caracterul celui ce vorbește, fie-care întrebare e precugetată și la loc.

Poate nici un soiu literar nu îl putem mai bine urmări de la naștere până în ziua de azi, decât chiar drama. Studiând evoluțiunea dramei, dăm de multe puncte foarte interesante. Să ne fie deci permis ca în câteva trăsături generale să atingem fazele principale prin cari a trecut acest soiu literar.

Drama antică s'a născut din cultul religios, așa numitele coruri au căpătat tot mai multă estindere și și-au ajuns apoi culmea formei dramatice sub măiestrii greci, a căror drame s'au pierdut în mare parte. Sofocles, pe care-l preamărim astăzi, e de abia al șaselelea în șirul marilor dramaticieni greci. Dar în schimb ni s'au păstrat fragmente din poezia lui Aristotel, cari pentru dezvoltarea dramei de mai târziu au avut cu mult mai mare importanță, decât dramele grecești înșile.

Prin migrațiunea popoarelor s'a îngropat toată splendoarea anticității pentru multe sute de ani. Vechii locuitori ai Europei primesc sânge proaspăt și nume noue.

Și e interesant cum drama iar se naște, independentă de cea clasică, ca și aceea înse din cultul bisericesc, din ceremoniile liturgice creștine. O vedem apoi în fașe sub numirea de jocuri pascale și de misterii (=ministerii), despărțindu-se tot mai mult de biserică. Pe când calea pe care apucase drama, amenință să devieze în niște farse imposibile, flacărele renaissance se răspândesc din Italia peste Europa întreagă. Aeschilos, Sofocles și poate mai mult decât ei Terentiu își află imitatori și pe basa dramelor clasice se nasc alte drame, cari ajung la clasicitate în Franța.

Poetica lui Aristotel devine dogmă, un fel de biblie pentru dramaturgi, iar pe baza ei se scriu sute de poezii absurde, cu comentări imposibile, precum în aurelă ne apare poezia lui Opitz și a tovarășilor sei.

Pe când toții gemeau sub jugul acestor canoane aristotelice, se naște în Anglia un geniu, un Shakespeare, care dintr'o dată dă dramei un avânt pentru sute de ani.

Cu groază privește savanții timpului la acest „comediant“, care de abia știe ceti latinește și nu pricepe o iotă grecească; dar nu cu groaza cu care privești pe un nebun, ci bunăoară erupțiunea unui vulcan. Canoanele lui Aristotel erau aruncate claie peste grămadă, *unitatea de loc și de timp* nu mai eră nicăiri de aflat — și totuș dramele lui Shakespeare erau minunate!

A fost o luptă grea, care a urmat și mai interesantă e urmărirea acestei lupte în sufletul lui Lessing, al celui mai mare estetician al lumii. Jugul tradițiunii apăsă greu și asupra lui, Mina de Barnhelm are încă unitatea de timp și de loc, în Shakespeare vede și el un răzvrătit, care nu trebuie imitat și totuș în internul seu îl adoară pe acest geniu, fără să vré. Și astfel devine Lessing însuș un răzvrătit, el merge un pas mai departe decât Shakespeare, și adunând micile erupțiuni vulcanice cari se iviră în Anglia în roman, le închiegă într'o flacără imensă, în dramă și crează cea dintâi tragedie, a cărei persoane nu mai sânt regi și principii, ci cetățeni.

Începutul eră făcut, „Götz von Berlichingen“ a lui Goethe mână curentul cu un salt gigantic înainte și deodată urmează ca un echo așa numiții „Stürmer“ și „Dränger“ în frunte cu nefericitul Lenz, a căror ideal e Shakespeare și ruperea totală cu Aristotel.

Și așa precum odinioară fusese poezia lui Aristotel dogma pentru dramaturgi, devin acuma canoanele regulele trase din dramele lui Shakespeare.

Ele au ținut mult — și țin încă și astăzi.

Unul dintre cei dintâi cari s'au lăpădat de ele, a fost Ibsen. Publicul ce merge azi în teatre, nu mai e acela de pe timpul lui Sh., gustul lui e mai pro-gresat.

Și rënd pe rënd, Ibsen se lăpădă de canoanele poetice, cari nu mai corespund vremii. Dramele sale nu mai au monologuri, nu mai sânt scrise în versuri, și sânt întogmite astfel ca să stărnească mereu atențiunea publicului.

Iată mijloacele prin cari el știe să facă aceasta și cari în mare parte sânt particulare lui.

Cortina cade de trei ori, cel mult de patru ori, așa că iluziunea rămâne în public neconturbată prin schimbarea continuă a scenăriei. Actele sânt ceea-ce în roman sânt capitolele, deci sânt create după un sistem natural și nu numai pentru că poetul are trebuință de o scenărie nouă.

Pe de altă parte el nu ne arată viața întreagă a eroului, ci ni-l reprezintă numai în momentul decisiv, întrefesând în dialog cu o măiestrie neîntreantă așa numita „Vorfabel“ adică povestirea celor trecute. Prin aceasta piesele lui au doue mari avantaje: Ne țin mereu în încordare nu numai pentru că să șcim ce se va întâmplă, ci pentru că să aflăm și cele întâmplate și fac posibil autorului, ca să releveze lupta sufletească a eroului în momentul decisiv. Am cetit în „Cosmopolis“ o critică franceză despre Ibsen, în care autorul se plânge că în „Rața sălbatică“ nu șcim până la sfârșit cu cine avem de a face și care-i simburile piesei. Unde el află greșeală, eu găsesc chiar un merit al lui Ibsen, căci dacă din actul I înțeleg deja intriga piesei, apoi nu mai trebuie să le mai ascult și pe cele din urmă, me pot duce liniștit acasă, căci știu ce se va întâmplă. Din potrivă chiar pe mine me farmecă nerăbdarea, îmi place să-mi fac combinații dintr'o alușiune, pe care o face autorul, me ține legat de teatru curiositatea pentru cele ce vor urmă. Și chiar într'aceasta constă măiestria lui Ibsen. Să cetim numai începutul „Raței sălbatică“. Chiar când e să aflăm ceva din dialogul celor doi servitori, întră Ekdal intrerum-pându-i, așa că curiositatea ni-e aștitată de la început. Încetul cu încetul aflăm după aceea tot mai mult. Așa e spre pildă „Nora“. Când vine Günther întâiaș dată pe scenă, nu șcim nimic despre el, dar presimțim importanța lui după spaima ce se înlipărește pe fața Norei. Abia cu mult mai târziu povestește Nora prietenei legăturile sale cu Günther. Și paralel cu astă curiositate ce o deșteaptă în noi, Ibsen ne zugrăvește grandioasa luptă sufletească a Norei. În câteva cuvinte ea își caracterizează trecutul și prin acestea o înțelegem mai bine decât dacă Ibsen ar fi scris doue acte mai mult pentru ca să ne arăte creșterea Norei și momentul când a falsificat polița.

(Va urmă.)

SEXTIL PUȘCARIU.

Maria Nara.

Basm.

Se dice, că în vremile de demult ar fi trăit într'un loc depărtat o văduvă bogată, care trecea de cea mai frumoasă femeie din tot ținutul acela. Văduva asta avea, de când era fată tină, o oglindă care vorbea.

Regulat în fiecare zi se obișnuise să o întrebe, de se mai găsește o altă femeie mai frumoasă, decât ea pe lume?

Respunsul era întotdeauna unul și același, că nu mai are soată în frumusețe.

— Oglindă, oglinduța mea, o întreabă din nou într'o zi după ce văduvise, cine e mai frumoasă în lumea asta?

— Și stăpâna mea e frumoasă, răspuse oglinda, înse ca Maria Nara nu e în toată țara.

Văduva creșu mai întei, că oglinda vrea numai s'o necăjască.

A doua zi întrebând-o din nou, primi același respuns.

— Dacă mai me necăjești, te sparg, țise stăpâna.

A treia zi oglinda răspuse tot astfel.

— Ți-am spus, că dacă me mai necăjești și imi răspunzi tot astfel, te sparg.

— Me poți chiar sparge, stăpână, și tot nu me pot abate de la adevăr și spui încă odată:

„Ca Maria Nara nu e în toată țara“.

— Și n'ai pute să-mi spui cine e Maria Nara? întrebă văduva.

— Maria Nara e fata unui văduv.

— Și nu poți să-mi spui unde șade acel văduv?

— Hei! hei! pân' acolo e drum, nene, nu glumă; el șede în cutare și cutare loc.

Cum auzi văduva, o și plecă spre acel loc și nu se astempără, până nu dete cu ochii de Maria Nara.

Încredinându-se, că oglinda vorbise drept și nevoind cu nici un preț să fie alta mai frumoasă ca ea, se hotări să facă tot, ca să ia pe văduv de bărbat, ca în urmă, să se poată scăpa de fată.

Așa începă să dea mereu târcoale prin pregiurul casei.

Văduvul cum o vădu, își eși din minți și fără întârziere îi spuse, că vré să o ia de nevastă.

Ea nu se invoi la aceasta, decât după ce îi făgădui, că va gonî pe fată după nuntă.

Cum se luară, neveasta îi ceru să-și implinească făgăduiala.

La câteva zile, tatăl gonî pe biata fată.

Dacă plecă ea, neșciind unde să meargă și ce să înceapă, se gândi să se ducă și ea încotro a vedé cu ochii și așa o luă pe drum înainte.

Rătăci ca săraca vreme multă; îndură foame, sete, oboseală, fără să dea de vre-un loc unde să se poată adăpostî.

Mai merse ea, mai merse, până dete într'o pădure frumoasă.

Cătră mijlocul ei, zări o casă.

Dacă se apropiă de ea, vădu, că casa era mai altfel făcută, decât casele obișnuite.

Întră înăuntru; acolo toate lucrurile erau mici ca pentru copii.

Într'o odaie erau la o masă aședate șapte tacămuri. În fiecare farfurie erau bucate; lângă ea câte o bucătică de pâne și câte un pahar cu vin.

În a doua odaie erau șapte paturi mici, gata pentru culcare.

În toată casa nu se află nici macar un suflet de om.

Mai așteptă ea câtva, creșend, că doar, doar, a veni stăpânul, dar nu se ivi nimeni.

Cum era ea mortă de foame și de somn, se gândi, că măcar de s'ar întemplă ce s'ar întemplă, ea are să mănânce și pe urmă să se culce.

Se aședă la masă și mănca din fiecare farfurie câte puține bucăți; rupse din fiecare felie de pâne câte o bucătică și beu din toate paharele câte puțin vin.

Apoi se desbracă și după ce încercă toate paturile, să vadă care e mai bun, se culcă în cel care i se păruse mai moale.

Cum se culcă, cum adormi.

Mai incolo, mai în spre târziu, sosiră acasă și stăpânii casei, cari erau tocmai atâția la număr câte tacămuri erau puse și câte paturi: adecă șapte.

Ei erau din neamul piticiilor.

Piticii cum intrară în casă, se duseră drept la masă, ca să mănânce.

— Cine o fi mănecat din bucatele și din pânea mea? țise cel mai bătrân din ei și mi-o fi beut din vin.

— Și de la mine a mănecat și a beut cineva, țise un al doilea.

— Și de la noi, țiseră care mai de care.

După ce mâncară, piticii trecură să se culce; când ce să vadă! în paturi se cunoșea că a umblat cineva la ele. Luară o luminare ca să se uite mai bine, când colo, dădură într'un pat cu ochii de fată.

Mai întei se infuriară — șeiți că piticii, pe cât sânt de mici, pe atât sânt de ai dracului și nu prea suferă altfel de oameni prin pregiurul lor, decât numai piticii, — pe urmă după ce băgară de seamă, căt era de frumoasă fata, se sfătuiră s'o lase să doarmă și de-o vré fata, s'o ție chiar cu totul la ei.

A doua zi când se deșteptă fata, piticii erau toți în picioare.

Când vădu ea astfel de snamenii de oameni, se cam speria.

Piticii remaseră uimiți de frumuseța ei, pe care seara tot n'o putuse vedé bine.

— Ce vânt te-a adus pe la noi, fată frumoasă? întrebă căpetenia lor.

— Ce vânt să me aducă? nevoea, că așa ș-așă mi s'a întemplat, — și fata povesti tot din fir în ață.

— Dacă vrei, poți remăné la noi, că noi te ținem cu dragă inimă cu de toate și ne vei da și tu mână de ajutor în ale casei.

Piticii întrebăru pe fată cum o chiamă și ea răspuse că „Maria Nara“.

Dacă remase fata la piticii, se purtă așa bine cu ei, încât în scurt timp le fu așa de dragă, că nu s'ar mai fi despărțit de ea odată cu capul.

De câte ori se duceau piticii pe la tîrguri, îi aduceau câte și de toate; ba mărgelă, ba panglice, ba flori, ba haine scumpe, așa că fetei nu îi lipsia nimic.

Ea încă iubiă pe piticii mult și așa trăiau în cea mai bună învoire.

(Va urmă.)

A. SANDA.

O serbare școlară în Beiuș.

Preseara de Sân-Mihailu în internatul român gr. cat. de fetițe.

Inimi de piatră și neînțeles fel de cugetare trebuie să aibă oamenii, mai vartos dintr'un orașel mic, unde așa zicând condamnat ești a petrece o viață monotună la potență, cari putând face, nu usează de ocazia de a-și procura un moment de distracție și de înălțare sufletească nici atunci, când i se imbie, cum e spre pildă o serbătoare școlastică publică petrecută în mijlocul tineretului în cântări, declamări și alte lucruri nobile și folositoare. Suflete pururea îndosite, egoiști sunt ei . . .

Bine înțeles. Nu la on. public din Beiuș ca și complex, vreu să se referească apostrofarea. Nu. De multe ori acest inimos public dornic de progres și iubitor de tineret, neîndoelnic dovodi a dat, că de interese comune vorba fiind, interesele particulare și personale fum s'au făcut.

Să nu relevz alta, iacă Beiușul, cel mai mic între orașele mici cu public românesc în părțile ungurene, abia și-a extins „Asociațiunea“ cercul seu de activitate și peste aceste părți, el cel dintîiu cu drag suflet a invitat-o, să își țină viitoarea adunare generală în sinul lui, și nu ne îndoim nici pe un moment, că la timp, publicul la locul seu va fi dovedind, că asociațiunea noastră culturală în Beiuș prielnic și gătit teren a aflat.

Ceea ce privește pe unul sau pe altul, ca pe singuratici, n'are de a face cu complexul. Pentru cuvîntul deci, că la vară mari zile ne așteaptă, publicul beiușan ca atare, cu suveran indiferentism ști-va să treacă în sfârșit la ordinea zilei peste acei singuratici, cari pururea lăudaroși, că ei sînt cei mai buni, cei mai înțelepți și zeloși, cari pentru ori ce se face numai cuvinte de criticat au și nu fac alta decât zarvă și neînțelegere produc; va și chiar să desprețuiască oamenii de clică, pe lingușitorii, din interes bine calculat, ai unei sau altei familie fruntașe și va urmă a celor, cari jertfa inimei aduc pentru binele comun: „*certare, pace și dragoste*“!

Despre ridiculii „gugumani“ din pricina cărora nici o convenire, de la o simplă partie de taroc, până la cele mai importante întruniri și conferențe, nu poate să nu se sferșească cu hărțuială — nivelul culturii lor sociale mult sub zero fiind — nici că zicem mai multe.

Și că asta așa are să fie, garanță ne este și buna înțelegere a publicului adunat în preseara de Sân-Mihailu în sala cea mare a internatului Pavelean de fetițe intru a serbători împreună cu gingașele fetițe onomastica Marelui Fundator al acelu institut, a bunului episcop Esc. Domn Michailu Pavel, tipul blândeței, al păcii și dragostei.

Noua sală spațioasă, curățică ca și palatul de cristal din hasme, a intrunit de astadată în sinul seu totul ce are mai ales inteligența din Beiuș.

De-a dreapta frontului, vis-a-vis de publicul as-

cultător eră postat șirul dublu al fetițelor drăgălașe îmbrăcate în uniformă, alineate după mărime, fiecare cu fruntea senină, cu ochii scăldați în lacrimi de bucurie, pe buze zimbetul vecinic gingaș, cu ținută deamă, totul reflectă importanța momentului în care ne aflăm. În stînga pianul. La mijloc o mescuță din marmoră de carrara în sextangul.

Le 5 ore d. m. apare la marmoră simpatica profesoară Angela Buteanu. Las că și ca aparință, cu focul dogoritor în privirea ochilor și cu frumseța euceritoare în atitudinea sa, care te frapează, a făcut impresie deseversită, dar discursul de deschidere al dsale a fost un moment poate cel mai înălțător de inimă la aceasta festivitate. Cuvintele demne și valoroase cu cari a accentuat necesitatea creșterii femeii române și în consecvență importanța institutelor de creștere pentru fete, au fost un isvor de adîncă emoțiune. Veritabile cuvinte rostite din intima convingere a unei profesoare devotate chemării sale sublime.

Fondul discursului nu-l discutăm. Am creșut a procura amabilelor cetitoare plăcerea publicându-l, — după notițele ce ni le-am putut face, — în coloanele acestui ziar; am lipsi înse îndatoririi noastre de conștiinței raportor, dacă nu ne-am pronunțat asupra felului și chipului, cum acela rostit a fost. (Îl vom publica în nr. viitor, căci pentru acesta a sosit tîrziu. Red.)

Nu preocupățiunea, nici șovinismul național, ci singur impresiunea ce am primit, ne dictează constatarea: că arare ori ni s'a dat ocazia pe la noi, ca și în seara aceasta, de a ne convinge despre adevărul esprimit în versurile fericitului Sion:

„Mult e dulce și frumoasă limba ce-o vorbim,
Alta limb'-armonioasă ca ea nu găsim . . .“

Trebue să mărturisim, zicînd cu nemuritoare Carmen Sylva, că de pe buzele simpaticiei disertante „curgeau rubine intr'un glas cu care cântă privighiețoarea“; un rost, un accent neaoș românesc de o rară gingășie. Îi gratulăm din inimă dșoarei profesoare. Vrednică s'a făcut de nesfîrșitele aplause ale publicului, prin faptul că în fiecare frasă, ba în fiecare singuratic cuvînt și-a concentrat toate forțele spre a scoate la iveală timbrul frumseței adevărate a limbei noastre, storcînd pe nesimțite admirațiunea noastră a tuturor. Un demn exemplu de imitat, chiar o lecție pentru acei domni, cari și în școală — căci îndeletnicirile și pasiile private ale unui sau altuia nu privește pe nime — afectează consecvent o rostire dialectală, pentru că nu știu, cum datori sînt a și — româneșee.

Alt moment, acesta induioșitor, a fost apoi fără îndoia debutul corului de fetițe în toate trei piesele, cu cari ne-au suprins.

Glasurile melodioase, vibrînd în sala înaltă și cu bună acustică, ne-au pîtruns cu farmecul lor; ne-au ridicat spre acelea culmi luminoase, unde spiritul omeneș își scutură barem spre un moment jugul greutăților vieții de toate zilele. Am remas încantați de pianissimele „Imnului ocașional“, adînc mișcați de evlavia din „Cetatea luminei“ și invioșaji de acordele vesele din „Drum bun“. Corul a lădat pe maestrul seu.

Abstragînd de la o singură poesie, care — nici cu titlul schimbat — nu se prea potrivește cu spiritul locului unde s'a declamat, toate elevele, atît în general, cât și în particular, s'au achitat de rolul lor spre deplina îndestulare a publicului ascultător. Publicul la

rëndul seu, a respuns vesel cu îmbelșugate aplause la fiecare punct al programului variat, astfel, că la punctul cel din urmă în care o elevă a dat vie impresiune devotamentului elevelor față de Marele lor Patron, i-a adus mulțumirile cele mai ferbinti pentru multele binefaceri în care le împărtășește — cu o gură și e o inimă au erupt cu toții în frenetice urări: „Să trăiască Esce-lenția Sa Michaiu Pavel“!

MELISSA.

Ilustrațiunile noastre.

Gloria. Un tablou simbolic. Pictorul a reprezentat gloria prin o femeie frumoasă. Lauri încing fruntea ei, lauri ține în mână. Toată ne face impresia unei ființe superioare, care ne inspiră o idee naltă: dorul d'a posedea gloria..

Orfanele. Nici mamă, nici tată. Lăsați în voia întâmplării, biete orfane, cerșind din sat în sat, privesc cu dor înaintea lor, pe drumul ce au să facă pentru hrana de toate zilele.

C E N O U ?

Hymen. *Di Vespasion Erbicean* și dșoara Elisa Densușianu, fiica dlui Aron Densușianu, profesor la universitatea din Iași, ș-au serbat cununia la Iași în duminica trecută. — *Di Aurel Ciuclean*, funcționar la căile ferate române, stația Predeal, la 13/25 l. c. s'a cununat cu dșoara Olimpia Cristav în Bod. — *Di George Crivăț*, învățător în Sânpetru, s'a cununat la 23 l. c. cu dșoara Eufrosina Creangă tot acolo.

Șciri personale. *Di Virgîl Onițiu*, care de trei ani a condus ca director provisoriu gimnaziul gr. or. românesc din Brașov, a fost întărit de consistoriul arhidiececesan din Sibiu definitiv în același post. — *Di dr. Emil Pop* a fost numit medic superior la garnisona din Innsbruck. — *Di Alexandru Macedonsky*, cunoscutul poet din București, a inventat un aparat care se poate adopta la ori ce bicicletă și o face să meargă cu o iuțală incomparabil mai mare ca până acum. — *Di Atanasiu Gava* a fost promovat la universitatea din Budapesta doctor în medicină.

Moartea poetului Grandea. Din Bacău primim înștiințarea, că poetul Grigorie H. Grandea a încetat din viață acolo la 8/20 novembre, în etate de 54 ani. Reposatul, bine cunoscut și din coloanele foii noastre, unde colaborase mulți ani, s'a născut din părinți macedoneni la 26 octombrie 1843; a studiat la liceul St. Sava din București și la școala de medicină din București, apoi s'a dus la Liege în Belgia, unde a absolvat facultatea de litere și filosofie. Primele sale versuri au apărut la 1859 în ziarul „Dimbovița“. Eră atunci numai de 16 ani și poetul Bolintineanu a scris cu cele mai mari laude despre densusul, prevădând în el un scriitor despre care avea să se vorbească mult într'o zi. Această prevestire nu s'a împlinit, căci politica și ziaristica au răpit tot timpul lui Grandea, inăbușându-i talentul. Poesiile lui de tinerețe au apărut în două volume „Miosotul“ și „Nostalgia“; el a mai scos și un

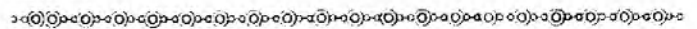
roman original „Fulga“ care e al doilea roman original după „Elena“ a lui Bolintineanu și care a făcut mare senzație la timpul lui. Deosebit de astea, Grandea a publicat multe bucăți mici literare și istorice de o valoare incontestabilă. A fondat mai multe ziare, între cari și „Răsboiul“. În timpul din urmă se retrăsese la Bacău, unde luase o catedră la gimnaziu.

Societatea Petru Maior a tinereții române de la universitatea din Budapesta a publicat în o broșură Rapoartele sale pe ani administrativi 1895/6 și 1896/7. În anul trecut societatea a avut 79 membri ordinari, 2 extraordinari, 35 onorari, 33 fundatori; biblioteca avea 1650 opuri, cassa fondul permanent 4798 fl. 79 cr., fondul disponibil 459 fl. 32 cr. La acest raport se alătură și statutele noue ale Societății Petru Maior.

Papa și liturghia maghiară în bisericile gr. catolice. Ziarele maghiare publică următoarea dispoziție a Papei de la Roma: „Liturghia și ori-ce ceremonie în limba ungurească pentru Maghiarii de rit gr. catolic este oprită. Ori-ce carte bisericească maghiară, chiar și cele aprobate de respectivii episcopi, vor fi arse pe rug. Iar episcopii Firczák Gyula și Vályi János vor primi dorgatoriu pentru că au vrut să spargă unitatea bisericească“.

Au murit: *Elisabeta Bulean* n. Șoproni, soția dlui Ioan Bulean, director al gimnaziului gr. c. românesc din Beins, la 20 novembre, în etate de 42 ani, lăsând în doliu pe consoartele cu 9 prunci; *Ioan Suciu*, director executiv al „Timișoarei“ la 18 nov. în etate de 49 ani.

Mulțămită publică. Subscrisa adănc mișcată de sentimentele de condolență, venite din toate părțile locuite de români pentru pierderea mult regretatului meu soț Alexandru Roman, fost profesor ord. la universitatea regească de Budapesta, după ce am mai scăpat de marea deprimare sufletească, me simt îndatorată a le aduce pe aceasta cale mulțumitele mele sincere și cordiale, specialmintre Academiei Române de București reprezentată și prin delegatul seu; — Decanatului universității reg. de Budapesta, Corpurilor profesoral-gimnaziale, și de profesioni; Societății „Petru Maior“ din Budapesta, Societății „România Jună“ din Viena; tinereții universitare de Budapesta și Cluș, și delegaților trimiși — tinereții academice de Oradea-mare, distinței inteligenței române din Lugoș, inteligenței române din mai multe orașe și ținuturi, redacțiilor jurnalelor românești, și în genere tuturor amicilor și cunoscuților, cari parte prin depunerea de cununi, parte prin depeșe particulare au binevoit a vîrșă balsam mîngăetor pe inima-mi intristată, rugându-i să primească espresiuinea simțemintelor mele de grațitudine și recunoștință. Budapesta luna novembre 1897. *Leontina A. Roman* născută Balomiri.

Călin্দարul săptămânei.

Duminea (XXIV) Ev. a 8-a dela Luca, c 10. gl. 7 a iav. 2.			
Ziua sept.	Călin্দարul vechiu	Călin্দ. nou	Sorele
Duminea 16	† Ap. și Ev. Matei	28 Günther	7 31 3 35
Luni 17	Păr. Grig. Neoces.	29 Eberhard	7 32 3 34
Marți 18	S. M. Plat și Rom.	30 Andreiu	7 31 3 34
Mercuri 19	Prof. Avide	1 Dec. Oscar	7 35 3 33
Joi 20	Păr. Grigorie	2 Candida	7 37 3 32
Vineri 21	(†) Intrarea în bis.	3 Fran. Xaver	7 38 3 31
Sâmbătă 22	S. Apost. Filimon	4 Barbara	7 39 3 31

Proprietar, redactor răspundător și editor: **IOSIF VULCAN.** (STRADA ȂLDĂS NR. 296 b.)